

Jójárt Krisztián

Az orosz nyugati katonai körzet katonai potenciálja

Az elemzés célja, hogy a varsói NATO-csúcstalálkozó előtt számba vegye az Oroszországi Föderáció nyugati katonai körzetében állomásozó erőket, különös tekintettel az orosz képességek összegzésére és esetleges támadó potenciál értékelésére. Az elemzés először összehasonlítja a négy katonai körzetben található erőket, hogy látható legyen, a politikailag kiemelt szerepet élvező nyugati stratégiai irány a haderő diszlokációjában is megmutatkozik-e. Mivel az elemzés tágabban azt vizsgálja, hogy az orosz haderő és azon belül a nyugati katonai körzet reális fenyegetést jelent-e a kelet-európai NATO-tagállamokra, kiemelten a balti országokra, ezért a magas támadó értékkel rendelkező erőket veszi górcső alá.¹

Kulcsszavak: NATO, Oroszország, CFE-szerződés, védelempolitika, balti államok

Jójárt Krisztián: The military potential of Russia's Western Military District

The author aims at giving an analytical assessment of the military forces deployed in Russia's Western Military District, emphasizing the offensive potential of these forces in case of a hypothetical military conflict in the region. Through comparing the military force structures and assets in the four Russian military districts, the analysis answers the question whether Russian forces in the region could mean real and credible threat to NATO members on the Alliance's Eastern flank, more specifically in the Baltics.

Keywords: NATO, Russia, CFE Treaty, defense policy, Baltic states

A nyugati katonai körzet jelentősége és erői

Annak érdekében, hogy az egyes orosz katonai körzetek esetében az összevetés tárgyát képező kategóriák kiválasztása ne legyen önkényes, az elemzés alapjául az európai hagyományos fegyveres erőkről CFE-szerződésben meghatározott kategóriák szolgálnak. A CFE-szerződés kialakításakor a fő szempont az volt, hogy a stabilitást leginkább fenyegető, offenzívának tekintett kategóriák képezzék a fegyverzetkorlátozás tárgyát, ami jelen elemzés során is helytálló összevetési alapul szolgálhat. Természetesen e kategóriák kiválasztása is tökéletlen, hiszen az öt kategória nem fedti le a támadófegyverek teljes spektrumát, ugyanakkor például a harci repülőgépek kategóriája túlságosan tág fogalom, és magában foglalja mind a nagyobb támadóértékkel rendelkező vadászbombázó- vagy

1 Az elemzés arra a gondolatra épít, ami a NATO keleti tagállamait a leginkább foglalkoztatja, azaz hogy Oroszország képes lenne-e hagyományos eszközökkel, akár csak korlátozott műveletekben aláásni a balti államok biztonságát, szuverenitását, területi integritását – ezáltal pedig a NATO politikai és katonai hitelességét. Ennek megfelelően nem tér ki a nem hagyományos hadviselés eszközeire (például tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök), illetve az úgynevezett hibrid hadviselésre.

bombázó-, mind a defenzív célra is alkalmazható vadászrepülőgép-típusokat is. Ez az öt kategória azonban mégis elegendő viszonyítási pontot kínál ahhoz, hogy összevethessük az egyes katonai körzetekben jelen lévő erőket és lássuk a köztük lévő különbségeket. Ezért az elemzésben a CFE-szerződés kategóriáiba eső technikai eszközök mennyisége vagy az ezeket az eszközöket jellemzően használó fegyvernemek nagysága kerül összevetésre:

- harckocsik (illetve harckocsizó egységek);
- páncélozott harcjárművek (illetve gépesített lövészegységek);
- tüzérségi eszközök (illetve tüzérségi egységek);
- harci repülőgépek;
- támadó helikopterek.

A négy orosz katonai körzetben települő erők

	Nyugati	Központi	Déli	Keleti
Harckocsi	1 ho., 2 dd.	1 dd.	0	1 dd.
Gépesített lövés	1 ho., 7 dd., 1 ezred (+3 dd. tervezett)	1 ho., 8 dd.	9 dd. + 3 dd (Abházia, Dél-Oszétia, Örményo.)	10 dd.
Tüzérség	2 dd.	2 dd.	1 dd.	3 dd.
Harci repülőgép	238 db	81 db	307 db	236 db
Támadó helikopter	58+ db	24 db	64 db	44 db

(ho.: hadosztály, dd.: dandár, db: darab)

Forrás: The Military Balance 2016, Russia and Eurasia. International Institute of Strategic Studies, Routledge, London, 2016, 189–201. o.

Látható, hogy az orosz katonai erők viszonylag kiegyensúlyozottan vannak elosztva a négy katonai körzetben. Ami azonban a szárazföldi mozgékonyt és a légiert illeti, kiugró a déli katonai körzet, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy ez a körzet mennyivel kisebb a többinél. Ennek az a magyarázata, hogy ez a katonai körzet válságócokat érint, elég, ha az 1990-es évek csecsen háborúira vagy a 2008-as grúz–oros háborúra gondolunk. A keleti katonai körzet, noha területileg a legnagyobb, az orosz védelempolitika szempontjából másodlagos jelentőséggel bír csupán. Az orosz vezetés a Kelet-Ázsiában és a csendes-óceáni térségben zajló folyamatokra rövid távon nem tekint biztonsági fenyegetésként.² A fontos politikai és katonai vezetési központok (Moszkva, Szentpétervár) is távol helyezkednek el ettől a térségtől, vagyis adott a megfelelő stratégiai mélység. Ennek megfelelően az ide telepített erők összhangban állnak a lefedett stratégiai terület nagyságával, valamint az ennek a térségnek a szomszédságában potenciálisan jelentkező kihívásokkal. A központi katonai körzetnek főleg a tartalékképzésben van szerepe, vagyis az erők innen gyorsan mozgathatók a különböző stratégiai irányokba. Ezeket figyelem-

2 Василий Кашин: Российский подход к проблемам региональной безопасности в АТР [online], 2016. 06. 17. Forrás: Carnegie Moscow Center [2016. 07. 02.]

be véve kijelenthető, hogy a haderő diszlokációja az egyes katonai körzetekben arányos, összhangban áll a történelmi tapasztalattal és az orosz biztonságpolitikai perpciókkal. E biztonságperpcióban a nyugati katonai körzet kiemelt helyet foglal el.

A fenti táblázatból kiolvashatók a haderőszervezés szempontjából fontos információk is. A 2008-as grúzai háborút követő haderőreform célul tűzte ki a hadosztályokról a kisebb dandárszervezetekre való áttérést. A grúzai háború tanulsága ugyanis az volt, hogy a hadosztály méretű erők mozgatója rendkívül lassú, a katonai vezetés ezért úgy vélte, hogy az erők dandárszinten való újraszervezése ütőképebb haderő létrehozását eredményezi majd. Ugyanakkor látható, hogy a nyugati katonai körzetben továbbra is megtalálhatók hadosztály méretű erők is. Ennek oka, hogy a katonai vezetés a nyugati stratégiai irányban egyértelműen egy nagyszabású, elhúzódo konfliktus lehetőségét valószínűsíti, ezért ebben a körzetben kívánatosnak tartja az eleve nagyobb, hadosztály méretű erők fenntartását is.³

A nyugati katonai körzetben található a teljes orosz haderő személyi állományának körülbelül 40%-a.⁴ Szintén ez a körzet az, amelyik a legkorábban kedvezményezettje lesz az új haditechnikai fejlesztéseknek, beleértve a T-14 Armata harckocsit és a T-15 Kurganyec gyalogsági harcjárműveket, melyek elsőként az 1. Páncélozott Hadsereg, illetve a 20. Összefegyvernemi Hadsereg kötelékében fognak hadrendbe állni 2020-tól.⁵ A nyugati katonai körzet 30 zászlóaljharccsoportot képes telepíteni, mely szám – tekintve a körzet földrajzi kiterjedését – nem tekinthető magasnak.⁶

A nyugati katonai körzet legütőképebb erejét a 3 légideszant- és légi rohamhadosztály, a 3 különleges műveleti dandár, valamint az ezeket kiszolgáló légi szállító-, szárazföldi repülő- és légierőszázadok adják. A második lépcsőt a három átszervezés alatt álló hadsereg, a 6. Hadsereg, az 1. Páncélos Hadsereg, valamint a 20. Összefegyvernemi Hadsereg alkotják.⁷ A 6. Hadsereg Szentpétervár központtal az Észtország, Lettország, Finnország műveleti irányt hivatott lefedni, míg az 1. Páncélos Hadsereg Fehéroroszországon keresztül Lengyelország, a balti államok, Közép-Európa és Ukrajna elleni műveletek megvívására lett létrehozva. A 20. Összefegyvernemi Hadsereg a két másik hadsereg támogatását hivatott biztosítani.⁸

A nyugati katonai körzethez tartozik az Északi- és a Balti-tengeri Flotta, valamint a kalinyingrádi katonai körzet is, ahol komoly offenzív képességek, így Iszkander-M típusú ballisztikus rakéták, elektronikai harcászati eszközök és cirkálórakéták vannak telepítve.⁹

Szergej Sojgu 2016 januárjában bejelentette három új hadosztály felállítását, hivatalosan a NATO balti-térségbeli erőnövelésének ellensúlyozására.¹⁰ A három hadosztályból kettő a nyugati, míg egy a déli katonai körzeten belül jön létre, a tervek szerint az év vé-

3 Kalev STOICESCU, Henrik PRAKS: [Strengthening the Strategic Balance in the Baltic Sea Area](#) [online], 2016. március. Forrás: International Centre for Defence and Security. [2016. 07. 02.] 14. o.

4 Uo., 17. o.

5 Uo.

6 [International Security and Estonia 2016](#) [online], Forrás: Teabeamet. Estonian Information Board. [2016. 07. 02.] 14. o.

7 Kalev STOICESCU, Henrik PRAKS: [Strengthening the Strategic Balance in the Baltic Sea Area](#) [online], 2016. március. Forrás: International Centre for Defence and Security. [2016. 07. 02.] 17. o.

8 Uo.

9 Uo., 18. o. és [International Security and Estonia 2016](#) [online], Forrás: Teabeamet. Estonian Information Board. [2016. 07. 02.] 18. o.

10 [Oroszország három új hadosztályt hoz létre a NATO ellensúlyozására](#) [online], 2016. 05. 04. Forrás: Index. [2016. 07. 02.]

gég. Szakértők azonban arra mutatnak rá, hogy a döntés valószínűleg már jóval a NATO csapattelepítéseinek bejelentése előtt megszületett, ami ellentmond a hivatalos orosz indoklásnak. Arra is rámutatnak, hogy az erők tervezett diszlokációja alapján a telepítés mögött valószínűsíthetően az a szándék húzódik meg, hogy adott esetben az orosz haderő gyorsan be tudjon avatkozni Ukrajnában vagy Fehéroroszországban, ha az orosz érdekek veszélybe kerülnek.¹¹

Gyengeségek

Az elmúlt évtized haderőreform-törekvései és a megnövelt katonai kiadások ellenére továbbra is van néhány olyan strukturális, stratégiai jelentőségű tényező, ami a hagyományos katonai műveletek téren korlátozza Oroszország lehetőségeit.

Emberállomány

Noha a 2008-ban meghirdetett haderőreform komoly eredményeket hozott, az orosz haderő számos strukturális gyengeséggel küszködik. Az egyik ilyen az emberállomány. Noha a reform egyik célja az orosz haderő tömeghadseregből professzionális haderővé történő átalakítása volt, a katonák életkörülményeinek javítása érdekében tett intézkedések ellenére az orosz haderő még mindig nagy arányban kénytelen sorozott állományra támaszkodni. Jelenleg egy manőverdandár egy olyan zászlóaljharccsoportot képes kiállítani, mely teljesen vagy legalább nagyrészt szerződéses állománnyal van feltöltve.¹² Ez a nyugati katonai körzet esetében összesen 30 zászlóaljharccsoportot jelent.¹³ Putyin elnök 2012-ben célkitűzésként jelölte meg, hogy a szerződéses állomány létszámának az évtized végéig el kell érnie az 500 000 főt, ami 2015-ben 352 000 volt.¹⁴ A dezertálás jelensége azonban még a szerződéses állomány esetében is fennáll, ami a jelentések szerint a kelet-ukrajnai beavatkozás esetében több tucat nagyságrendű volt.¹⁵

Korlátozott műveleti képességek

A megfelelő emberanyag hiányával függ össze, hogy az orosz haderő műveleti képességei időben és térben erősen korlátozottak. A nyugati stratégiai irány hat műveleti irányra osztható fel. Ez azt jelenti, hogy a nyugati katonai körzet erői – figyelembe véve a csapatok rotálásának szükségességét – hosszú távon egynél több műveleti irányban nem képesek erőt kifejteni.¹⁶

11 Michael KOFMAN: [Russia's New Divisions in the West](#) [online], 2016. 05. 07. Forrás: Russian Military Analysis Blog. [2016. 07. 02.]

12 Uo., 13. o.

13 Uo., 14. o.

14 Andrew MONAGHAN: [Russian State Mobilization Moving the Country on to a War Footing](#) [online], 2016. május. Forrás: Chatham House. [2016. 07. 02.] 22–23. o.

15 Uo., 23. o.

16 [International Security and Estonia 2016](#) [online], Forrás: Teabeamet. Estonian Information Board. [2016. 07. 02.] 14. o.

Erősségek

Mivel Moszkva a NATO együttes erejével szemben mind minőségi, mind pedig mennyiségi téren alárendelt helyzetben van, ezért igyekszik kihasználni adottságaiból fakadó helyzeti előnyét, illetve olyan képességeket kifejleszteni, melyek révén kompenzálható a lemaradása.

Mobilitás

Már a szovjet időkben is általános koncepció volt a kezdeményezés megragadására és egy rövid háború megvívására való törekvés a NATO-val szemben, mielőtt az kihasználhatná fölényét. Orosz részről a gyors reagálási képesség fenntartása továbbra is kulcsjelentőséggel bír. Ezt jól illusztrálják az állandó és be nem jelentett hadgyakorlatok, amelyek nagyszámú erőt mozgatnak meg, gyakran egymással időbeli átfedésben.¹⁷ Figyelemre méltó, hogy egy-egy gyakorlat keretében rövid időn belül nagy távolságokra mozgatnak erőket.¹⁸ Ez komoly előnynek tekinthető a NATO-val szemben, amire több szakértő és katonai vezető, köztük Philip Breedlove, a NATO európai erőinek nemrég leköszönt főparancsnoka is felhívta a figyelmet.¹⁹ A hadosztályok – a nyugati katonai körzet kivételével – dandárokkra történő felváltása éppen azt a célt szolgálta, hogy a kisebb egységek nagyobb gyorsasággal települhessenek a szükséges területre, a zászlóaljharccsoportok pedig a nagyobb manőverezési képességet garantálják.

Földrajzi adottságok

Ugyan a NATO összességében jelentős fölényrel rendelkezik mind az orosz haderő, mind a Moszkva által vezetett védelmi szövetséggel, a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetével (CSTO) szemben, a NATO keleti szárnyán ez a fölény nem érvényesül. Oroszország a balti országokkal és Lengyelországgal szemben jelentős katonai fölényrel rendelkezik a hagyományos haderő tekintetében is, egyben ezen országok azok, melyek leginkább elszigetelt helyzetben vannak a NATO hagyományos erőközpontjaitól, és amelyekbe adott esetben az utánpótlás beérkezése orosz részről tovább korlátozható. A fő nyugat-németországi NATO-bázisoktól a balti országok határa 1700 kilométerre, míg a lengyel keleti határ 1200 kilométerre van.²⁰ Moszkva szisztematikusan igyekszik olyan képességek kiépítésére, melyek egy esetleges konfliktus esetén képesek lennének a NATO keleti tagállamait elvágni az utánpótlástól. Bár a kalinyingrádi régió a földrajzi elhelyezkedése következté-

17 Johan NORBERG: *Training to fight – Russia's Major Military Exercises 2011–2014* [online], 2015. december. Forrás: FOI Swedish Defence Research Agency. [2016. 04. 22.] 23. o.

18 A Vosztkok 2014 gyakorlat keretében 12 000 km-es távolságon belül mozgatott erőket az orosz hadsereg. Andrew MORNAGHAN: *Russian State Mobilization Moving the Country on to a War Footing* [online], 2016. május. Forrás: Chatham House. [2016. 07. 02.] 26. o.

19 „Az oroszok váratlan rugalmasságot mutattak erőik jelentős távolságokra történő mozgatásában, a készség nagyon gyors elérésében és a manőverezésben, hogy fenntartsák a lehetőségek választékát.” Philip BREEDLOVE: *The Meaning of Russia's Military Campaign Against Ukraine* [online], 2014. 07. 16. Forrás: The Wall Street Journal. [2016. 07. 02.]

20 Gustav GRESSEL: *Russia's Quiet Military Revolution, and What it Means for Europe* [online], 2015. október. Forrás: European Council on Foreign Relations. [2016. 07. 02.] 9. o.

ben a NATO által sebezhető, az oda telepített eszközök révén Moszkva komoly eszközzel rendelkezik, amennyiben innen kiindulva képes korlátozni a Balti-tengerre való belépést, ezáltal pedig a balti országoknak nyújtandó tengeri utánpótlást. A kalinyingrádi régióba telepített legfejlettebb S-400-as légvédelmi rakétarendszerek, valamint az Iszkander-M típusú rövid hatótávolságú ballisztikus rakéták képesek lefedni Lengyelország, a balti országok és a Balti-tenger területének nagy részét.²¹

Aszimmetrikus képességek és a taktikai nukleáris fegyverek kérdése

Noha 2020-ra az orosz haderőn belül a modern fegyverek aránya a tervek szerint el kell, hogy érje a 70-80%-ot,²² még az ambiciózus terv megvalósulása esetén sem lenne képes a konvencionális képességek terén felvenni a versenyt a NATO-val. Ezért Moszkva leginkább az Ukrajnában már bizonyított aszimmetrikus képességeire, valamint a taktikai nukleáris fegyverek alkalmazásával való fenyegetésre épít. Az aszimmetrikus képességek révén Moszkva képes lehet korlátozott politikai célokat elérni (miközben letagadja, hogy egyáltalán részt venne a konfliktusban) anélkül, hogy kiprovokálná a NATO 5. cikkelyének, vagyis a kollektív védelmi kötelezettségnek az életbe léptetését.²³ A moszkvai vezetés ezzel párhuzamosan igyekszik elmosni a határt a hagyományos és a nukleáris háború között azáltal, hogy időről időre olyan nyilatkozatokat tesz, melyek arra engednek következtetni, hogy a taktikai nukleáris fegyverek alkalmazását nemcsak elfogadhatónak tartják, de kifejezetten számolnak is azok bevetésével egy esetleges NATO-val vívandó konfliktus esetén.²⁴ Ez szintén a konvencionális képességek terén meglévő orosz gyengeséget hivatott kompenzálni, és a NATO-szövetségesek elbizonytalanítását szolgálja.

Konklúzió

Noha az orosz védelmi képességek messze alulmúlják a NATO együttes katonai erejét, az Oroszországgal szomszédos balti országok és Lengyelország kifejezetten sebezhető helyzetben vannak, mivel távol helyezkednek el a NATO hagyományos erőközpontjaitól. Oroszország a földrajzi fekvését és a kalinyingrádi régió elhelyezkedését kihasználva pedig képes lehet adott esetben blokkolni a térségbe irányuló katonai támogatást, elvágva ezzel a balti országokat a többi NATO-tagállamtól, valamint egy katonai konfliktus esetén a létszükséget jelentő utánpótlástól és katonai segítségnyújtástól. Jól látható, hogy Moszkva ennek lehetőségét nemcsak felismerte, de területmegtagadó képességeinek fejlesztése és a hadgyakorlatok során látott műveletek egyértelműen arról tanúskodnak, hogy adott esetben készül is ennek végrehajtására. Az utóbbi években látott hadgyakorlatok és az ukrajnai események azt támasztják alá, hogy Moszkva képes gyorsan nagy katonai erőt

21 Kalev STOICESCU, Henrik PRAKS: *Strengthening the Strategic Balance in the Baltic Sea Area* [online], 2016. március. Forrás: International Centre for Defence and Security. [2016. 07. 02.] 22. o.

22 The Military Balance, 170. o.

23 Kalev STOICESCU, Henrik PRAKS: *Strengthening the Strategic Balance in the Baltic Sea Area* [online], 2016. március. Forrás: International Centre for Defence and Security. [2016. 07. 02.] 23. o.

24 Julian E. BARNES: *NATO Accuses Russia of Loose Talk on Nuclear Weapons* [online], 2016. 02. 13. Forrás: The Wall Street Journal. [2016. 07. 02.]

mozgósítani, illetve nagy távolságokra mozgatni, ami politikai szándékkal párosulva szintén aggasztó fejlemény a NATO szempontjából, és jelenleg Moszkva egyértelmű fölényét jelzi ezen a téren.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Kalev STOICESCU, Henrik PRAKS: [Strengthening the Strategic Balance in the Baltic Sea Area](#) [online], 2016. március. Forrás: International Centre for Defence and Security. [2016. 07. 02.]
- Chapter Five: Russia and Eurasia. [The Military Balance 2016](#) [online] International Institute of Strategic Studies. [2016. 07. 02.]
- Julian E. BARNES: [NATO Accuses Russia of Loose Talk on Nuclear Weapons](#) [online], 2016. 02. 13. Forrás: The Wall Street Journal. [2016. 07. 02.]
- Gustav GRESSEL: [Russia's Quiet Military Revolution, and What it Means for Europe](#) [online], 2015. október. Forrás: European Council on Foreign Relations. [2016. 07. 02.]
- Philip BREEDLOVE: [The Meaning of Russia's Military Campaign Against Ukraine](#) [online], 2014. 07. 16. Forrás: The Wall Street Journal. [2016. 07. 02.]
- Andrew MONAGHAN: [Russian State Mobilization Moving the Country on to a War Footing](#) [online], 2016. május. Forrás: Chatham House. [2016. 07. 02.]
- Johan NORBERG: [Training to fight – Russia's Major Military Exercises 2011–2014](#) [online], 2015. december. Forrás: FOI Swedish Defence Research Agency. [2016. 04. 22.]
- [International Security and Estonia 2016](#) [online], Forrás: Teabeamet. Estonian Information Board. [2016. 07. 02.]
- Василий Кашин: [Российский подход к проблемам региональной безопасности в АТР](#) [online], 2016. 06. 17. Forrás: Carnegie Moscow Center [2016. 07. 02.]